

Besökare i april

Konsten får inte vara ett privilegium där enbart delar av
samhället får tillgång till upplevelsen.

Fanny Käld

Examensarbete för Bildkonstnär (YH)-examen

Utbildning Konst och kultur

Jakobstad 2022

EXAMENSARBETE

Författare: Fanny Käld

Utbildning och ort: Bildkonst, Jakobstad

Inriktning: Måleri, skulptur, installation

Handledare: Johanna Halme och Marika Holm

Titel:

Datum: 17.4.2022 Sidantal: 18

Bilagor: -

Abstrakt

Det skriftliga arbetet är en arbetsprocessbeskrivning kring den konstnärliga delen av examensarbetet. Fokus har kretsats kring att försöka göra kontexten kring den visuella delen tillgänglig för så många besökare som möjligt. För att uppnå målet skapades utställningstexter som är tillgängliga genom användandet av olika hjälpmedel, till exempel genom att skapa en lättläst version av den introduktionstextens original.

Syftet med arbetet är att genom ett konstnärligt arbete förmedla att alla människor behöver få ta del av konst. Det är en mänsklig rättighet att få en vara en del av kulturlivet.

Hela arbetet resulterade i en installation som innehåller fyra målningar, en skulptur, verkstexter och en syntolkning. Verken i sig är också självständiga. Målningarna och skulpturen är målade av realistiska objekt i abstrakt stil. Under arbetsprocessens gång blev titlar en viktig del av det konstnärliga arbetet. Jag ville med examensarbetet förutom skapa konstverk också få en överblick hur en utställning är uppbyggd att kunna skriva utställningstexter samt skapa de olika kompletterande medlen.

För att klara av att uppnå målet började arbetet med att experimentera och leka kring det egna målande. Att skapa konstverken var första målet för att sedan över gå över till arbeta kring texterna. Hela arbetet blev en mångbottnad installation med olika lager som besökarna får utforska. I det visuella arbetet var färger, titlar och tankarna bakom dessa viktiga. Konstverken har inspiration från fauvismen och kubismen.

Språk: svenska

Nyckelord: tillgänglighet, utställningstexter, avstånd

OPINNÄYTETYÖ

Tekijä: Fanny Käld

Koulutus ja paikkakunta: Visuaalinen taitelilija, Pietasaari

Suuntautumisvaihtoehto: Maalaus, veistos, installaatio

Ohjaaja(t): Johanna Halme ja Mrika Holm

Nimike:

Päivämäärä: 17.4.2022 Sivumäärä: 18

Liitteet: -

Tiivistelmä

Opinnäytetyön kirjallinen osuus on taiteellisen osuuden kehityskulun selonteko. Tavoitteena on ollut visuaalisen osuuden kontekstin työstäminen, jotta se olisi mahdollisimman monelle kävijälle helppopääsyinen. Näyttelytekstit luotiin erinäisiä apukeinoja käyttäen päästäkseen mainittuun tavoitteeseen, esimerkiksi alkuperäisestä esittelytekstistä on tehty myös selkokieline versio.

Työn tarkoitus on taiteellisen prosessin avulla välittää että jokainen ihminen on oikeutettu osallistumaan taiteeseen. Olla osa kulttuurielämää on ihmisoikeus.

Opinnäytetyö kulminoitui installaatioon joka sisältää neljä maalausta, veistoksen, teosesittelyt sekä kuvailutulkauksen. Maalaukset ja veistos kuvastavat realistisia objekteja abstraktiin tyyliin. Prosessin edetessä teosten nimet saivat tärkeän roolin taiteellisessa työssä. Halusin tämän opinnäytetyön myötä, taideteosten luomisen lisäksi, saada yleiskatsauksen taidennäyttelyn luomiseen, sekä kirjoittaa näyttelyyn kuuluvat tekstit ja työstää niitä täydentäviä keinoja.

Pystyäkseni saavuttamaan tavoitteeni aloitin prosessin oman maalaamisen kanssa, kokeillen ja leikkien. Ensimmäisenä tavoitteena oli teosten valmistuminen jatkaen sen jälkeen tekstien käsittelyä. Itse työstä muodostui monisävyinen installaatio monine tasoineen joita kävijät saavat tutkia. Osa visuaalisen työn kulmakiviksi muodostuivat värit, nimet ja ajatukset niiden takana. Teoksissa näkyy fauvismin ja kubismin inspiraatio.

Kieli: ruotsi

Avainsanat: saatavuus, näyttelytekstejä, etäisyys

BACHELOR'S THESIS

Author:

Degree Programme: Fine art, Pietasaari

Specialisation: Painting, sculpture, installation

Supervisor(s): Johanna Halme and Marika Holm

Title:

Date: 17.4.2022 Number of pages: 18

Appendices: -

Abstract

The written part of the graduation project is a description of the workprocess around the artistic work. The focus has been to try to make the context of the visual work available for as many visitors as possible. Exhibition texts with different aids were written to achieve this goal. For example by creating an exhibition text that is easier to read than the original.

The purpose with this work is to show through artistic work that all people should be able to experience art. It is a human right to take part in the cultural aspects of life and community.

The process of this project resulted in an art installation containing four paintings, a sculpture, texts describing and commenting the individual pieces and a visual interpretation. The pieces are by themselves also independent. The paintings and the sculpture is inspired by real objects, but created to be abstract. Titles became an important part of the artistic work during the workprocess. With this graduation project I wanted to not only create pieces of art, but also get an overview of how an art exhibition is structured. This to be able to write accessible exhibition texts and create the other complementary aids.

To achieve this goal I started experimenting and playing with my own way of painting. To create the art pieces was the first step to then transition into working with the exhibition texts. All this work resulted in an exhibition with many layers that visitors can experience. Colours, titles and the thought behind them were the most important parts of the visual work. The art pieces are inspired by fauvism and cubism.

Language: Swedish

Key words: accessibility, exhibitions texts, distance

Innehållsförteckning

1	Inledning	1
2	Visuella arbetet	1
2.1	Rum i mellan rummet	1
2.2	Platserna, färdiga, gå	2
2.3	Realistiska objekt i abstrakt stil	4
2.4	Mer än mumin	5
2.5	Ett namn är en berättelse i sig	6
2.6	Mångfacetterad metanivå	7
3	Definition och varför	9
4	Hjälpmiddel	10
4.1	Förståelig läsning	11
4.2	Likvärdig konstupplevelse	12
5	Processen för den egna texten	13
5.1	Informationens nyanser	14
5.2	Aktivitet för vuxna	15
5.3	Problematiken med språket	16
6	Avslutning	16
7	Källförteckning	17

1 Inledning

I mitt hela examensarbete visualiserar jag som ringar på vattnet som uppstår efter man har kastat en sten. Stenen i fråga är själva idén och innan idén når betraktaren går verket igenom en process. Det är så jag ser arbetsprocessen framför mig som ringarna på vattnet. Den första ringen kan vara en skiss och den nästa kan vara valet av färger. Ringarna fortsätter, olika val, olika ned- och motgångar uppstår och skapar flera ringar. Ringarna fortsätter att skapas, det färdigställda verket når en utställning, betraktaren skapar sina tolkningar och slutligen fortlever konstnärens idé i besökarnas minne. Från att stenen har blivit kastad och de första ringarna växt ut över vattnet, fram tills att den sista ringen har nått ytan, har många ringar redan suddats ut. Ett avstånd mellan konstnären och betraktaren uppstår. I detta arbete försöker jag att fundera ut och skapa en brygga mellan mig och besökarna med hjälp av utställningstexter.

Till konstutställningar finns det olika texter som bidrar till att ge en kontext, förklaring och en processbeskrivning till konsten som visas vid den specifika utställningen. De utformas på olika sätt och utseendet varierar. I mitt examensarbete koncentreras jag mig på utställningstexterna till den visuella del av min examensutställning. Genom att utforska de olika möjligheterna att göra texterna tillgängliga vill jag skapa en diskussion mellan mig och besökarna. Jag tar avstånd från att försöka forska kring tillgänglighet från ett museums perspektiv eller från en kurators roll. Min vinkling är hur jag som bildkonstnär kan nå en publik på bästa sätt. Det är svårt att kunna ta hänsyn till alla olika funktionsnedsättningar. Fokus ligger på är att ge förutsättningar för besökarna att förstå kontexten kring mitt visuella arbete.

2 Visuella arbetet

2.1 Rum i mellan rummet

I april då examensutställningen var öppen för allmänheten skapades ett rum i rummet. Detta rum, en installation, en avskildhet från den resterande utställningen var mitt bidrag till examensutställningen. Installationen bestod av fyra målningar, en skulptur, verkstexter och en inspelad syntolkning. Rummet behövde inte vara ett enskilt rum på Campus Allegro utan verket är plats specifikt och kunde byggas upp av lösa väggar. Examensutställningen

var en utställning där hela visuella sidan av Yrkeshögskolan Novia ställde ut. Kommunikationen mellan mig och kuratorn som var anställd till utställningen behövde vara tydlig så att installationen kunde förverkligas. Jag skapade en tredimensionell modell av det visuella arbetet till kuratorn innan uppbyggnaden av installationen så att hon kunde få en uppfattning om hur stort utrymme jag behövde.

För att tydliggöra för besökarna att även min miniutställning var ett verk i sig namngav jag också installationen. Det kändes naturligt att döpa installationen till *Mellan rum*. Jag tycker att det kan ge en första förklaring till tankarna om avståndet mellan mig som konstnär och besökarna, och till att installationen är ett rum bland den resterande utställningen.

Arbetet som jag skapade för examensarbetet är mångbottnat. Flera trådar som behövdes flätas ihop till en, en fläta som sammanhåller hela arbetet. Jag ville skapa en rödtråd genom alla verk för att ge en möjlighet för besökarna att förstå att allting hör ihop också texterna. Det är inte enbart de visuella verken i sig som är viktiga. Information om verken och hur det förmedlas till besökarna, är också en viktig del och allt tillsammans blir installationen. Ett stort arbete på en kort tid. Tiden är begränsad men tack vare tryggheten i planen och en organiserad tidsplan gjorde det arbetet hanterbart och möjligt. Målet med examensarbetet var förutom att skapa konstverk även att få en överblick hur en utställning är uppbyggd, att kunna formulera ihop utställningstext och därtill skapa de olika hjälpmedlen runt den visuella delen.

I processbeskrivningen tas det inte upp specifikt hur installationen byggs upp eftersom det sker efter det skriftliga arbetets deadline. Examensarbetet kommer inte heller ta upp hur besökarna har upplevt installationen och de olika verken som installationen innehåller. Det är ett arbete i sig som kan undersökas i framtida forskningar. Det som beskrivs är det förberedande arbete kring installationen.

2.2 Platserna, färdiga, gå

November var startskottet, en definitiv början för examensarbete. För att kunna få grepp om hela processen var det viktigt för mig att börja där jag var trygg. Ett självklart val var att fortsätta arbeta med liknande verk som jag gjort hittills och de halvfärdiga verken från hösten. Att skapa och fortsätta med rutinerna i arbetet var en viktig del av utvecklingen i

det egna konstnärskapet. Ett konstant flöde av målade ökade tryggheten och känsla av kompetens. Motivationen ökade också samtidigt som glädjen till processen.

Väsentligt för utvecklingen av arbetet var beslutet att fokusera på verken allra först, eftersom det resterande examensarbetet påverka av den visuella delen. Om inte verken skapades och färdigställdes kunde inte följande steg påbörjas, eftersom utställningstexterna baseras på själva verken och processen kring dem.

Tack vare tryggheten i arbetsprocessen fanns det utrymme att experimentera och leka i ateljén. Att våga testa för testandes skull och tro på att man kommer att hinna skapa de verk som skall ställa ut och bedöma. November och december var experimentmånader. Månader för att hitta min egen plats i examensarbete och skapa en tydligare uppfattning med hela arbetet.

Vid årsskiftet uppstod ett orosmoln. En storm som raserade tryggheten, en vilja att ge upp och strunta i allt. Examensarbetet hade återgått till något flummigt som jag inte kunde få grepp om. En liknande känsla hade uppstått vid författande av den första examensplanen våren 2021. Intresset försvann för de olika verken och det var svårt att ta upp penseln och fortsätta måla. Självdisciplinen sparkade in och jag fortsatte arbeta, men utan glädje. Tack vare förberedelserna till två presentationer om examensarbetet kunde stormen dra över och glädjen komma tillbaka i målade. För att återskapa glädjen fann jag hjälp i att konkretisera var i processen jag befann mig. Att tydliggöra mitt material i en Powerpoint-presentation blev ett sätt att bevisa för mig själv att situationen var under kontroll och att det fanns en klar bild hur arbetet skulle fortgå. Presentationen har blivit en egen visuell processbeskrivning, en dokumentering av utvecklingen och visionerna av det egna slutarbetet som har fått följa med under arbetsprocessen.

Efter dippen så tog allting fart på riktigt. Flera verk var på gång samtidigt. Att lägga märke till att jag omedvetet hade skapat olika regler för mig själv i mitt målade och sedan medvetet bestämma att bryta dem resulterade i nya uttryck i måleriet. I slutet av januari kom jag fram till punkten att hålla tillbaka med experimenterandet och i stället färdigställa de verk som skulle vara med på utställningen.

2.3 Realistiska objekt i abstrakt stil

Konstnären Henri Matisse (1869–1954) måleri har funnits i bakhuvudet på mig en längre tid. Speciellt fauvismen har intresserat mig. På en målarkurs för ett år sedan skapades en fascination för att arbeta med olja och därför började jag gräva djupare i målningar av Matisse.

Fauvisterna gjorde färgen till det viktigaste i målningen (Esser, 1987). Kanske är det aningen extremt att påstå att färgen var det viktigaste bland fauvisterna. Är det bättre att beskriva färgernas betydelse som: *“a radical rejection of mimetic colour”* som boken *200 words to help you talk about art* (Street, 2020)?

Översättningen av mimetic är mimetisk som bygger på ordet mimesis. Ordet mimesis betyder i sin tur gestaltning av verkligheten, enligt Svenska akademins ordlista. Orsaken att fauvismen väckte ett stort intresse i mig är just avståndet de tar från att skapa reproduktion av färgvärlden i de verkliga motiven. Från att ha en färgpalett som enbart innehöll svart, vitt, grått samt olika nyanser av mörkröd och mörkblå utvecklades ett intresse att vilja utforska i flera färger. Färgerna fick ta över som den centrala rollen i verken. Färgerna en viktig del i mina målningar.

Bland fauvisterna var det Matisse som jag kände mest tillhörighet. Speciellt en beskrivning som han sammanfattade en text från Matisse skrev 1947 där han berättar om sin dragning till den abstrakta inriktningen (Esser, 1987). Den löd: *“Abstraktion med rötterna i verkligheten”* (Esser, 1987).

Meningen fick mig att stanna upp. Jag har alltid känt mig aningen dum när jag behövt förklara min konstnärsstil för andra. Förklaringen har alltid varit - jag målar realistiska objekt i abstrakt stil. Men nu läser jag om en världskänd konstnär som har tänkt på liknande vis. Känslan av kompetens stärktes av insikten.

Färgens prioriterade roll i målningen konstaterade jag tidigare att jag har adderat till mitt måleri. Att måla med färgerna direkt från tuben på duken är ytterligare en liknelse mellan fauvismen och mitt eget skapande. Fauvismens eftersträfvade den expressiva möjlighet som den rena färgen gav (Esser, 1987). Men jag skiljer mig från fauvismen med mitt sätt att måla i lager för att lyckas skapa den rätta balansen mellan de olika färgnyanserna och färgkombinationer.

När jag läste boken *Matisse* av Volkmar Esser (1987) uppstod en finurlig känsla. Det var berättelsen om när Matisse visade den afrikanska masken som inspirerade Picasso att måla *Demoiselles d'Avignon*. Målningen sägs vara startskottet till kubismen. Våren 2021 började jag utforska färgernas påverkan med varandra, som även kan ses i mitt examensarbete, tack vare inspirationen från Matisse. För att öva måleriet med en bredare färgskala valde jag att skala ner motivet till enkla kvadratiska former. Matisse inspirerade Picasso som inledde kubismen. Medan i mitt fall var Matisse som väckte mitt färgintresse, vilket resulterade i att jag började skapa konst inspirerad av kubismen.

Henri Matisses Out-cuts från slutet av 1940-talet har en liknande arbetsprocess som mina kartongmålningar i olja. En similaritet i arbetsprocessen mellan oss två som jag insåg efter skapandet av mina skulpturella målningar. Matisse skapade Out-cuts genom att klippa bitar av olika former och storlekar från färggranna papper. Därefter arrangerade han formerna i livliga arrangemang (MoMa, u.å). Själv klippte jag ut olika kubistiska former i olika storlekar, för att sedan arrangerade bitarna till figurer. Kartongerna är inte färggranna från början utan med olja skapas färgvärlden i målningen och där skiljer mina verk från Matisse Out-Cuts.

2.4 Mer än mumin

En bildkonstnär som har haft stor betydelse i utvecklingen av konstverken i mitt examensarbete är Tove Jansson. Under hela studietiden har hon varit en återkommande inspirationskälla både för mina egna verk, men också för att väcka lusten och kreativitet för det konstnärliga arbete.

Jag kan tänka mig att många associerar Tove Jansson med Muminvärlden och inte med målningarna. Länges var Tove likamed mumin och inget annat för mig. Ett besök till Atenum i Helsingfors år 2014 när museet ställde ut en exklusiv utställning av Tove Janssons liv öppnade hela hennes konstvärld för mig. En utställning som har influerat mig sen dess.

Som tidigare konstaterats är färgerna i verken en viktig faktor för mig. Vilka färgkombinationer fungerar tillsammans, vilka färger används för att genom transparenta lager eller vått på vått skapa de rätta färgnyanser som jag vill skapa. Tove Jansson blir närvarande i mina konstverk genom färgvärlderna som de består av. Ett besök vid bibliotek i slutet av året 2021 visade sig bli en viktig punkt i utvecklingen av den visuella delen av

examensarbetet. Jag lånade på måfå några böcker från Vasa stads bibliotek avdelning Musik och konst om olika -ismer och konstnärer. En bok som följde med hem var *Bildkonstnären Tove Jansson* av Erik Kruskopf. Väl hemma blev det en snabb genombläddring av boken. I textdelen var det inget som väckte mitt intresse för stunden. Men det som direkt stannade kvar var de fotografier på Toves oljemålningar från 1960 och 1970-talet. Det vackra samspelet mellan färgerna skapade en ännu starkare lust att fokusera på färgerna.

Målningen *Lyssnerskan vid ateljéfönstret* var mitt första verk där färgerna var inspirerade från Tove Janssons målning *Ateljéfönstren*. Det var även det första verk som är gjort av kartong, ett experimentverk. Vilken av Tove Janssons målningar som inspirerade mina olika konstverk bestämdes av två faktorer: det första var färgerna och det andra var namnet på verket.

Viktigt att ta i beaktande är att färgerna i mina målningar inte är exakt likadana som Janssons målningar eftersom iakttagelserna är av de fotograferade målningarna från boken *Bildkonstnären Tove Jansson*. Fotografierna är mindre än de verkliga målningarna och detta påverkar intrycken av färgerna. Sedan har också bilderna blivit betraktade i olika slags ljus och därför ska man inte förvänta sig att färgerna är exakt lika som i originalet. Det var heller aldrig meningen att avbilda färgvärldarna helt och hållet utan jag ville bli inspirerad och skapa en liknande atmosfär.

2.5 Ett namn är en berättelse i sig

Som dyslektiker har läsande och skrivande varit ett problem i min vardag och har påverkat mig mycket. En följd av detta har varit att mina tidigare verk inte fått något namn. Att komma på lämpliga namn var svårt och lämnades nästan alltid bort. Tendensen med namnlösa verk var även i denna arbetsprocess närvarande. Det fanns en ofrivillig spärr för att namnge målningarna. Misslyckande att hitta de rätta orden till en målning var en öm punkt.

Jag nämnde tidigare att en av faktorerna gällande valet av en Tove Jansson målning var namnet. Namnet ger en kontext till målningarna. Jag går tillbaka till målningen *Lyssnerskan vid ateljéfönstret* som i korthet är en målning som på ca 31 x 41 cm. På tavlan kan man se nio kartongbitar i olika storlekar. Alla kartongbitar har fyra hörn och är limmade på

varandra för att skapa en människofigur i profil. Målningen är inramad med en vit ram. Framför målningen finns ett glas och på själva glaset finns det ett öra målat. Örat är också målat med olja. Sättet att måla örat är inspirerat av konstnären Jenny Carlsson. Även Carlssons målningar har ett vackert färgspråk men det jag fastnade mest för var hur färgerna i målningarna möts på ett mjukt och; organiskt sätt fast de abstrakta tavlorna är så expressiva. Hur en färg övergår till en annan så självklart och med en känsla av lätthet. Jag ville själv inkludera en mjukare del som kontrast till de kantiga kartongbitarna. Därför målade jag örat i samma färger som målningen och målade direkt från tuben på glaset. Det var på glaset som färgerna fick mötas och blandas med varandra. På grund av valet att måla örat på glaset och inte på kartongen föddes namnet till målningen. Färgerna är inspirerade av Tove Janssons målning *Ateljéfönstret*. Ramen och glaset blir en del av målningen när de i sig själv skapar ett fönster tillsammans, figuren får en möjlighet att sitta vid fönstret och lyssna på omvärlden.

I samband med intervju med inspicienten vid Umeå Bildmuseum Brita Täljedal, den 21.1.2022 poängterade hon en intressant sak om titlar på utställningar, att de är som en första nyckel för besökarna att förstå kontexten kring utställningen. Redan en titel kan förklara och väcka ett intresse för besökarna att vilja förstå och undersöka utställningen. För att skapa en mer välkomnande och tillgänglig installation beslutade jag att översätta min utställningstitel och konstverkens titlar till finska och engelska. Att översätta titlar är ett ytterligare steg för besökarna att närma sig verken, eftersom titlarna blir en berättelse i sig själv. Utmaningen blir att klara av att översätta titlarna så att de fungerar på alla tre språk. Jag kommer inte att översätta de olika informationstexterna eller de olika hjälpmedlen mera om detta i kapitel 5.

2.6 Mångfacetterad metanivå

Lyssnerskan vid ateljéfönstret var den första målningen där namnet skapade en berättelse. Därefter startade de andra målningarna med sina berättelser. Fast den ursprungliga idén var att forska i utställningstexter utvecklades hela arbetet till en helhet på många olika nivåer. Ju mer man utforskar mina verk, desto fler lager hittar man i dem. Först skapas rummet och i rummet får besökarna sedan ta del av kontexten för *Besökare i april*-utställningen på sitt sätt. Vid första anblick har varje verk sin egen berättelse. Målningen *Betraktaren i röda kappans färger* är inspirerad av Tove Janssons målning *Röda kappan*,

tavlan är i samma stil som *Lyssnerskan i ateljéfönstret*. I stället för ett öra på glaset har *Betraktaren i röda kappan* ett öga. Sedan finns det en chans att lyssna på en syntolkning av målningen *Betraktaren i röda kappan*. Skulpturen *Klyfta* är en tre delad skulptur i lera där ett neutralt ansikte är vänd mot målningen och bakom ansiktet finns två platta hjärnhalvor. Färgerna är än en gång inspirerande av en Tove Janssons målning med samma namn. Konturerna av hjärnans fyra lobar är målade på insidorna av hjärnhalvorna. Ett sätt att visuellt visa att våra hjärnor använder flera olika delar för att förstå ett konstverk. Även om verket *Klyfta* är ett skilt verk sammankopplar verket med *Betraktaren i röda kappan* genom att skulpturen kommer att stå riktad mot målningen och så att säga se på varandra.

Verket *Ett självporträtt* är kanske den målning som är det mest separata konstverket i utställningen. Här finns det många dimensioner att bekanta sig med. Till en början är färgvärlden inspirerad av verket *Ett självporträtt* av Tove Jansson. Målningen representerar ett självporträtt av mig själv men representerar också besökarna. Målningen som enbart består av kantiga rutor är målade efter ett annat självporträtt som jag arbetat med under hösten. Sedan har jag valt att lämna kvar varje hårstrån och dammkorn som fastnat på målningen för att lämna spår av mig själv i målningen. *Ett självporträtt* kan ses som det centrala verket i utställningen. Allt arbete utgår från mig själv men det är besökarna som skall ta till sig av utställningen och därför byter vi plats i målningen och jag lämnar kvar i bakgrunden som dammkorn och hårstrån och det är i stället besökarna som porträtteras i målningen. Jag blir en osynlig del av utställningen, jag är en del av bakgrunden.

Allt binds ihop i målningen *Besökare i april* där besökarna kan se två figurer som står i ett vitt rum och betraktar verken *Ett självporträtt* och *Lyssnerskan i ateljéfönstret*. Vid nedre högra hörnet ser man en skymt av skulpturen *Klyfta*. En hand tar sig in i målningen på vänster sida, handen hör inte ihop med någon av de andra två figurerna. Ett sätt att illustrera den så ofta bortglömda minoriteten som behöver syntolkning. En fundering var att återskapa målningen i verkligheten i installationen. Sedan placera målningen så att man kan betrakta tavlan och på samma gång se installationen i verkligheten. Då kan besökarna titta på tavlan samtidigt som de blir motiven när de går in i installationen.

3 Definition och varför

Vad har för avsikt och mening med mina utställningstexter? För mig är det skrifter som produceras i samband med en utställning. Under min process kommer jag att fokusera på hur man kan göra textdelen mer tillgänglig för personer med olika funktionsnedsättningar. Hur man kan skapa kontexten för verken till besökarna på ett tillgängligt vis. Med tillgänglighet menar jag att göra utställningstexter förståeliga för så många människor som möjligt. Sedan kommer jag också att skriva om hjälpmedel och med det menar jag de åtgärder som gör att texterna blir tillgängliga. FDUV står för frihet, delaktighet, utveckling och valmöjligheter för alla, är en intresseorganisation för svenskspråkiga personer med intellektuell funktionsnedsättning i Finland. Organisationen (FDUV, 26.11.2021) har på sin Instagram sida ett inlägg som förklarar begreppet funktionsnedsättning: *”En nedsättning av fysisk, psykisk eller intellektuell funktionsförmåga som gör att man behöver anpassningar, hjälpmedel eller stöd av andra”*. Därför kommer begreppet funktionsnedsättning att användas under arbetes gång och inte funktionsvariation eller funktionshinder, de begreppen har en annan innebörd.

Jag undersöker tillgänglighet för att kunna ge möjligheter till människor att ta del av min kontext som jag skapar med mina konstverk. Enligt FN:s allmänna förklaring om mänskliga rättigheter, artikel 27 har alla människor rätt att få ta del av kultur och forskning (FN-förbundet unaSweden. (u.å). Dessutom kan man läsa i Health Evidence Network synthesis report 67 publicerad av World Health Organization (2019) vilka effekter konsten har på oss människor. I rapporten skriver WHO om hur stor påverkan konsten har för att förebygga illamående hos människor och hur konsten förbättrar hälsan. I forskningen framgår det att konsten förebygger och främjar barns utveckling, uppmuntrar till hälsosamma beteenden, hjälper att förhindra sjukdomar, stödjer vården och påverkar den sociala hälsan. Därtill har WHO kommit fram till att konsten också kan förebygga och främja hjälpen till människor som lider av mental ohälsa, stödja människor med neurologiska sjukdomar, assistera non-verbala sjukdomar, stödja människor som är på dödsbädden samt stödja vården av människor med akuta tillstånd. I detta examensarbete går jag inte djupare in i hur konsten påverkar hälsan utan det här är en hänvisning till hur viktigt det är att göra utställningar tillgängliga både för att det är en mänsklig rättighet och för att det konstaterats att konsten har positiva effekter på oss människor.

I en intervju som jag genomfördes med bildpedagogerna Karin Jonsson och Denise Mångsén i januari 2022 på Umeå Bildmuseum, berättade de om deras utställningstexter som ger besökarna en möjlighet att förstå utställningen och ge en kontext för betraktaren för sammanhanget när hen ser på verket. Informationen i texterna är där också för att möjliggöra för besökarna att till fullo uppleva verken. Därigenom kan man se att utställningstexten behöver finnas för att ge möjlighet att bilda en uppfattning av konstverken. Man kan tänka sig att konst inte enbart är det visuella utan som Cynthia Freeland (Konstteori – en introduktion, 2006) skriver:

”Både uttrycksteorin och den kognitiva konstteorin hävdar att konst kommunicerar: den kan förmedla stämningar och känslor eller tankar och idéer. Tolkningar är viktiga därför att de hjälper till att förklara på vilket sätt det sker. Konsten får delvis sin innebörd från sitt sammanhang.”

För att kunna ge sammanhanget till besökarna undersöker jag metoder som kan hjälpa människor att ta till sig min konst. Hela examensarbetet blir en tolkning hur konsten kommunicerar med besökarna. Hur jag som konstnär kan minska avståndet mellan idén och mottagaren. I Finland finns det en service som heter Kultur för alla och de jobbar med att informera och stödja kulturaktörer i frågor om tillgänglighet och mångfald. Kultur för alla är en riksomfattande service som drivs av föreningen *För kultur på lika villkor r.f.* inom konst- och kultursektor. Från deras hemsida har jag tagit inspiration och information för att kunna skapa tillgänglighet i min installation.

4 Hjälpmedel

För att göra utställningstexterna tillgängliga behöver det skapas olika hjälpmedel för att nå de olika målgrupperna. Det finns många olika verktyg man kan använda sig av. För att skapa kompletta och fungerande hjälpmedel har jag kontaktat olika människor för att diskutera om deras erfarenhet och kunskap inom sina respektive expertområden. Genom diskussioner och undersökningar skapar jag verktyg till mina utställningstexter som jag produceras för det egna visuella arbetet.

4.1 Förståelig läsning

Genom att skapa en lättläst version av textmaterialet kan flera ta del av skriften. Lättläst material kan enligt LL-centrets broschyr (Österlund, 2011) och Myndigheten för tillgängliga medier (u.å.) hjälpa personer som har särskilda lässvårigheter, till exempel:

- på grund av intellektuell- eller neuropsykiatriska funktionsnedsättning
- om man har dyslexi
- om man lider av en minnessjukdom
- om man är svag i språket som texten är skriven på.

Österlund (2011) skriver att det talas om att 10 procent av Finlands befolkning behöver lättlästa texter. LL-centret räknar att mellan 200 000 och 350 000 finländare behöver lättlästa texter och då skulle procentandelen bli mellan 4 – 7%. Även om vissa kanske anser att det är en så pass liten målgrupp att de väljer att inte lägga tid och pengar på att ta fram lättläst material behöver man komma ihåg FN:s allmänna mänskliga rättighet. En lättläst version av den ursprungliga utställningstexten skrivs till utställningen. Omskrivningen sker efter LL-centrets broschyr *Så här skriver du lättläst* (Österlund, 2011)

Det är flera olika saker jag behöver tänka på i förberedelserna av den lättlästa texten. Det första är från vilken startpunkt man börjar ifrån, skriver man direkt en lätt läst text, översätter man en text från ett annat språk eller skriver man om en text till lättläst. Målgruppen behöver jag också fundera på. Vem skriver jag för, hur lättläst behöver den vara, skriver jag till barn eller vuxna?

Viktigt att tänka på vid omskrivning av en text är att inte skriva om varje mening utan att fundera på vad som är viktigast i texten och vilka delar som kan slopas. Den allra viktigaste informationen behöver komma direkt i början, eftersom det inte kan garanteras att alla läser igenom hela texten även om den är lättläst. För att öka chansen att läsa kan man tänka på layouten. Bokstäverna ska vara tydliga, använda till exempel inte skrivstil. Kursivstil är också svårläst. Det behöver finnas kontrast mellan bakgrunden och texten. Det finns också så kallade dyslexifonter, men bevis på att de hjälper läsande, trots att somliga gillar dem, finns inte (Wery & Diliberto 2016). Därför kommer jag inte att använda några sådana fonter vid utställningen. Rubriken ska vara intresseväckande för att väcka läslust.

Just läslusten kan vara låg för människor som redan från början har det jobbigt att läsa. I lättlästa texter är höger kant ojämn så att varje rad blir logisk layoutmässigt.

Den lättlästa texten blir lättare att hänga med om den är skriven i du-form, det gör att läsaren känner sig mer delaktig i sammanhanget. Meningarna ska gärna vara korta då kan läsaren ta pauser och läsningen blir skönare. Det önskas också att texten är skriven i aktiv form. Man skall emellertid undvika att använda synonymer utan hellre upprepa av samma ord, ifall texten behöver det. Använd konstant namn på personer i texten i stället för pronomen. Pronomen kan göra att läsaren blandar ihop personerna i texten. Undvik också att använda svåra begrepp skriv hellre om dem med ord till exempel "alla studeranden vid institutionen för bildkonst vid Yh Novia" omskrivs till "alla elever som går på Yrkehögskolan Novia för att bli bildkonstnär". Använd även lätta ord i så stor utsträckning som möjligt. Om det inte är möjligt, behöver det svåra ordet förklaras med ord. Förklaringen sker direkt i följande mening.

Här var några saker som jag försöker att komma ihåg när jag skriver en lättläst text. Till utställningen kommer den lättlästa texten skrivas utgående ifrån den ursprungliga texten och texten kommer riktas mot unga vuxna och äldre.

4.2 Likvärdig konstupplevelse

I en insändare i Vasabladet den 09.11.2021 kunde man läsa om syntolkningens viktiga roll för de 50 000 – 60 000 medborgare i Finland som har en synnedsättning. Insändaren inleds med två meningar som sätter ord på hur viktigt det är att skapa tillgänglighet i kultursammanhang.

"Konst, kultur och idrottsevenemang öppnar upp nya världar och skapar värdefulla insikter och kunskap hos publiken. Konst och kultur främjar individens sociala kapital och erbjuder upplevelser som inte kan mätas i pengar."

Själv kunde jag inte skriva det bättre. Syntolkning är inte lagstadgad rättighet och därför kräver det frivilliga insatser. Det gör att utbudet av syntolkning varierar regionalt. Syntolkning betyder att man förklarar i ord visuella och icke verbala upplevelser.

För att beakta denna målgrupp och för att ge personer med synnedsättning en möjlighet att ta del av kontexten har jag bestämt att ta fram punktskriftversioner både för den ursprungliga- och den lättlästa texten. För att det ska bli möjligt hjälper *Förbundet Finlandssvenska synskadade* (FSS) mig med att skapa punktskriftversionen. När

miniutställningen har tagit form till en installation är det inte heller meningen att det finns syntolkning till varje verk när helhet är ett konstverk i sig. Det handlar om att öppna upp ögonen för tillgängligheten i ett konstnärligt uttryck.

Skulpturen *Klyfta* är då en syntolkad version av målningen *Betraktaren i röda kappan*. Denna kombination mellan verken skapar både en reflektion över hur en del upplever konst och en reflektion kring alla delar av hjärnan som behövs för att ta in olika konstverk.

Jag sände mejl till en anställd från FSS med en fråga om vad jag behöver tänka på när jag ska syntolka konstverket. Till en början behöver man förklara vad målningen föreställer. Även storlek och färger ska beskrivas. Dessutom behöver man förklara vad konstnären vill säga med verket. Det är viktigt att det är konkreta saker som kommer fram i syntolkningen. Beskrivningen skall gå att följa med även om personen inte kan se.

5 Processen för den egna texten

För att producera den egna informationstexten till min del av examensutställningen behövde jag först komma underfund med vad texten behöver innehålla, vad är viktigt att få fram, vad behöver besökarna få veta för att få ut så mycket av utställningen som möjligt o.s.v. För att kunna skriva korrekta beskrivningar till utställningen behöver jag studera konstens vokabulär.

När den visuella delen är klar kan framställningen av textmaterialet till utställningen fortskrida. Det finns olika versioner av textmaterial till utställningar. I detta examensarbete har jag inte tagit avstamp från att göra en empirisk forsknings kring tillgänglighet från ett museum- eller utbildningsperspektiv utan tanken är att skapa textmaterial som kan ge kontext till mitt visuella arbete till besökarna via ett konstnärligt arbete. För att minska distansen mellan mina verk och betraktaren. Som Cynthia Freeland skriver i inledningen i boken *Konstteori – en introduktion* (2006): *”En teori skall hjälpa till att göra saker och ting begripliga snarare än att skapa oklarhet genom jargong och ett tungt språk. Den skall, med utgångspunkt från grundläggande principer, systematiskt organiserat och samordna en uppsättning observationer.”*

Två meningar tycker jag personligen är en lämplig grund för att skriva utställningstexterna. Texterna behöver grunda sig i fakta. Jag kan inte bara hitta på vad som helst utan texterna behöver innehålla fakta som stämmer in med mina verk.

5.1 Informationens nyanser

Skapandet av originaltexten är grundläggande för resten av examensdelen. Den behövs för att kunna skapa olika hjälpmedel för att göra texten tillgänglig. Som tidigare nämnts är skrivande inte min starkaste sida. Så att skapa en kortfattad text som är både informativ och inspirerande blir en utmaning. För att få en bättre inblick i hur man producerar material till utställningen var jag i kontakta med Umeå Bildmuseum. Jag fick intervjua två bildkonstpedagoger och en inspicient. Två intervjuer som var lärorika för mig. Jag fick många insikter och djupare förståelser. Till en början fick jag veta att deras introduktionstext som finns på väggen under utsällningenstitel består av hundrafemtio till hundrasjuttio ord. Denna riktlinje har jag utgått ifrån när jag har skrivit min allmänna informationstext. Jag är medveten om att de olika praktiska delarna är specifika för Umeå Bildmuseum och att andra museum kan ha andra tillvägagångssätt. Umeås Bildmuseums introduktionstext innehåller mer information än vad min text innehåller. Min inledningstext kommer till exempel inte att definiera vilken plats jag som konstnär har i konstvärlden eller mitt CV. Jag valde bort den här typen av information eftersom det handlar om en examenutställning. Även om jag skapade en lättläst version av informationstexten vill jag ändå hålla orginaltexten saklig och lättförståelig. Detta utgående från Brita Täljedal, sade att en informationstext skall vara både välkomnande och intresseväckande.

Nedan kan man läsa hur inledningen av den egna informationstexten utvecklades under processens gång från den första utkastet till det färdigställda inledningen.

”Skapa konst är en sak och informera om konst en annan. Det senaste året har Fanny Käld utforskat relationen mellan konstnären och besökarna och distansen mellan dom. Käld har funderat kring sätt att minska detta avstånd. Texter kan skapa kontext om konsten till betraktaren.”

”Att skapa konst är en sak och att informera om konst är en annan. Det senaste året har Fanny Käld utforskat relationen mellan konstnären och betraktaren och distansen

mellan dem. Källd har funderat kring sätt att minska avståndet genom att göra utställningstexterna mera tillgängliga. Texter kan bidra till att öppna konsten för betraktaren och skapa kontext.”

Genom att omarbeta texten och få feedback av såväl insatta personer i ämnet som ”vardagliga” personer fick jag fram det slutgiltiga resultatet. Att låta icke branch människor kommentera var en viktig del, då jag ville skapa texter på ett lättförståeligt språk. Det var inte enbart skrivandet som var utmanande det var också svårt att arbeta fram de olika hjälpmedlen. Eftersom mina erfarenheter av de olika digitala verktyg är begränsad. Jag försöker nå en professionell standard men detta examensarbete handlar inte om själva tekniska kunskapen eller utförande utan man ska se det som en del av helheten, en del av den platsspecifika installationen.

5.2 Aktivitet för vuxna

Vid diskussionen med bildpedagogerna Karin Jonsson och Denise Mångsén från Umeå Bildmuseum berättade de om sitt Upptäcksfärdsmaterial. De förklarar att Upptäcksfärden är ett komplement till de resterade texterna som kan vara svårbegripliga vid deras utställningar. Ett material som besökarna kan göra i grupp och som aktiverar dem. Självgjorde jag ett eget kompletterande material till introduktionstexten inspirerad från Karins och Denises Upptäcksfärd. Jag ville också göra ett material som aktiverade besökarna när de tog del av mitt visuella arbete och som öppnade upp ännu mer kontexten kring konstverken.

Utmaningen med de egna texterna var att hitta den rätta språkliga nivån så att besökarna säkert skulle förstå innehållet. Detta eftersom tanken i mitt arbete är att enbart förmedla kontexten i textform, men som Karin och Denise berättade är det enklare att hitta den rätta nivån då informationen förmedlas muntligt till besökarna och de kan ge direkt respons om ifall de har förstått den eller inte.

Andra saker som Karin och Denise poängterade, och som jag själv beaktat i den kompletterande texten var till exempel att materialet skall respektera den som läser, att det inte uppfattas som att jag dumförklarar läsaren. Jag skulle också komma ihåg att inte låta mina ideer kring konstverken helt och hållet ta över utan ge besökarna en möjlighet till att tänka fritt kring vad de upplever. Genom att låta besökarna få ta del av kontexten först,

och sedan aktivera dem genom tillhörande frågor kring konstverken, kan bidra till att upplevelsen och förståelsen bli djupare. Jag valde också att lägga till frågor som uppmuntrar besökarna att fundera kring konstverken på olika sätt för på att hoppas att de skulle få en större upplevelse vid min installation.

Mot slutet av intervjun med Karin och Denise uppmanade Karin mig att försöka se det skrivna som en förlängning av mitt konstverk och det hoppas jag att jag kunnat uppfylla med mina texter. Att jag lyckats skapa bryggan mellan mig som konstnär och besökarna, det jag skrev om i inledningen.

5.3 Problematiken med språket

Ett beslut som jag har tagit är att informationstexterna och de olika hjälpmedlen enbart är på svenska, förutom en kort introduktion på engelska som finns bland de kompletterande texterna. Jag är medveten om att det går emot tillgänglighets idén. Beslutet grundar sig på att jag inte har förmågan att översätta texterna själv och det känns inte ändamålsenligt att ta in utomstående hjälp. I diskussionen med Brita Täljedal var det just översättningar som en aspekt kring de olika texterna som vi behandlade. Att behöva översätta texter från ett språk till annat berättar Brita blir dyrt och de på Bildmuseet behöver dessutom arbeta mycket med texterna och justera den översatta texten efteråt trots att översättningen är skriven av ett proffs som har specialområde inom konst. Det är en tidskrävande process att få klart en översättning av texterna och därför finns texterna enbart på svenska.

En annan orsak till varför beslutet togs är att utbildningen är svenskspråkig och den skriftliga delen är också skriven på svenska. I ett annat arbete kan man inrikta sig kring utställningstexter på olika språk. Det största fokuset i arbetet är ändå inte innehållet i texterna utan hur man framför dem på olika tillgängliga sätt.

6 Avslutning

Under processens gång har många funderingar, tankar och idéer uppstått för mig. Från första början har intresset kring tillgänglighet väckts från både mina egna erfarenheter, med svåra läs- och skrivsvårigheter, men också från att jag har arbetat flera år med människor med olika intellektuella funktionsnedsättning. Under arbetets gång förstod jag att slutarbetet kommer att handla om avståndet mellan mig själv, min konst och besökarna.

Ett avstånd som jag ville minska genom att göra kontexten tillgänglig. Att inse att arbetet hade begränsningar hindrade mig inte att fortsätta utveckla projektet. Jag behövde avgränsa mig för att inte skapa material för varje verk, utan i stället utveckla en helhet som låter besökarna utforska olika tillgänglighetsredskap i installationen.

Det experimentella har lett mig in i nya metoder att uttrycka mig. Att våga arbeta med nya material och genom att blanda tvådimensionellt med tredimensionellt uppnådde jag en intressantare känsla i verken. Med de nya uttrycken i konstverken har jag skapat en bra grund att i fortsättningen kunna experimentera och fördjupa mig i det skulpturala måleriet. Den utmanande delen kring texterna till arbetet öppnade upp ett nytt intresse kring den teoretiska delen av konstvärlden. Att lära mig konstens vokabulär och teorier har skapat en större förståelse kring konstens många dimensioner. Ett resultat att kunna skapa flera lager i verken och kopplingar mellan verken. Genom att våga utmana mig själv att skapa ett omfattande och stort arbete har gjort att jag har vuxit som konstnär och förbättrat mina arbetssätt. Under processens gång har intresset att utveckla konst för olika sinnen väckts, till exempel att låta besökarna skapa konstverk inom sig via ljud eller enbart genom att få känna på verken.

Den konstnärliga processen skiftade från ett empiriskt slutarbete till ett mer mångdimensionellt konstnärligt arbete. Ett arbete som låter publiken gå djupare och djupare in i mina tankar kring tillgänglighet och vilka lärdomar jag har fått under processens gång. Fortsättningen från detta är att skapa konst som jag kan förmedla via varierande metoder.

7 Källförteckning

Brita Täljedal, intervju 21.4.2022 Bildmuseet i Umeå

Esser, V. (1987) *Matisse*, Köln: Benedikt Taschen Verlag GmbH & co

FDUV [@fduv]. (26.11.2021). Funktionsnedsättning, funktionsvariation eller funktionshinder [bild]. Instagram. <https://www.instagram.com/p/CWvIbajt1Px/>

FN-förbundet unaSweden. (u.å) I: Allmän förklaring om de mänskliga rättigheterna. Hämtad 27.4.2021

<https://fn.se/wp->

[content/uploads/2016/07/Allmanforklaringomdemanskligarattigheterna.pdf](https://fn.se/wp-content/uploads/2016/07/Allmanforklaringomdemanskligarattigheterna.pdf)

Freeland, C. (2006) *Konstteori – en introduktion*, Raster förlag

Karin Jonsson och Denise Mångsén, intervju 20.1.2022 Bildmuseum i Umeå

Kruskopf, E. (1992) *Bildkonstnären Tove Jansson*. Borgå: WSOY grafiska industri

MoMA. (u.å) I: Henri Matisse Cut-Outs. Hämtad 3.1.2022

<https://www.moma.org/calendar/exhibitions/1429>

Myndigheten för tillgängliga medier. I: Lättläst. Hämtad 3.3.2022

<https://www.mtm.se/var-verksamhet/lattlast/>

Wery, J., Diliberto, J. (2017) I: *National library of medicine*. Hämtad 11.4.2022 från

<https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC5629233/>

Österlund, M. (2011) *Så här skriver du lättläst*. Vasa: Arkmedia